

Милица Г. Марковић
<https://orcid.org/0009-0008-0168-982X>
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Студент докторских студија

УДК 371.3: 37.014.5-95
DOI 10.46793/Uzdanica22.2.311M
Примљен: 28. фебруар 2025.
Прихваћен: 25. април 2025.

НАСТАВНИЦИ О САВРЕМЕНОМ ЈЕЗИЧКОМ ОБРАЗОВАЊУ – ПИТАЊЕ МУЛТИМОДАЛНОСТИ

(Милена Видосављевић, *Мултимодална настава језика из њерсејектйве наставника*, Приштина–Лепосавић, Институт за српску културу, 2024, 276 стр.)

Научна монографија Милене Видосављевић *Мултимодална настава језика из њерсејектйве наставника* објављена је 2024. године у оквиру издаваштва Института за српску културу Приштина–Лепосавић. Представља модификовану докторску дисертацију ауторке под називом *Улога наставника у њримени и развоју мултимодалног учења у настави страних језика*. Дисертација је одбраћена 2021. године на Филолошком факултету Универзитета у Београду, а комисију су чиниле менторка проф. др Ана Јовановић, проф. др Јелена Филиповић и проф. др Татјана Пауновић.

Иако мултимодално учење представља релативно нови, савремени приступ, често у опозицији са традиционалним моделом у настави коме се неретко даје предност, ауторка настоји да прикаже својства мултимодалности и ставове наставника о употеби нових технологија. Циљ монографије јесте испитивање улоге наставника у мултимодалној настави страних језика.

Ауторка је спровела емпиријско истраживање са етнографским приступом у коме је комбиновала квантитативни и квалитативни метод. У оквиру квантитативног метода користила је упитник, док је у квалитативном применила интервјуе са наставницима и професорима страних језика. Истраживање је показало да је улога наставника од изузетне важности када је реч о укључивању технологије у наставни процес и коришћењу технологије у настави.

Монографија се састоји од девет поглавља. На самом почетку налази се *Предговор* (11–22) на српском, енглеском и шпанском језику, као и *Увод* (23–28), у којима се излажу предмет, циљеви и методе научног истраживања. Потом следи девет главних целина: *Шта је мултимодалност?* (29–36), *Мултимодалност и нове њисмености* (37–50), *Мултимодални њексйови* (51–64),

Мултимодално учење и настава (65–90), *Наставници и савремена настава језика* (91–120), *Методологија исцртавања* (121–130), *Анкејта* (131–158), *Интервјуи са наставницима језика* (159–238), *Закључак* (239–244), након којих се налазе *Литература* (245–264) и *Прилози* (265–276), где су представљени *Анкејта – Дијалогна писменост наставника сираних језика* (Прилог А, 265–274) и *Пројекат за интервјуе са наставницима сираних језика* (Прилог Б, 274–276).

У првом поглављу, *Шта је мултимодалност?* (29–36), ауторка дефинише термине *мултимодалност* и *мод*, наводећи категорије модова и разлику између медија и мултимедија. Ауторка преузима дефиницију мултимодалности као комбинације семиотичких ресурса (модова) у текстовима и комуникацијским догађајима, као што су покретне слике, говор, писање, дизајн, гестови. Модови се могу поделити на пет категорија: елементи визуелног дизајна (слике, боје, фонтови, графикони, текстови, симболи икона), аудио-дизајна (позадинска музика, материјали за слушање, волумен, ритмичност), дизајна језичких елемената (обликовање речника, креирање колокација, значења речи, дизајн информационих структура и кохерентних односа, модалитет и транзитивни дизајн, дизајн интонације, ритма и акцента), гестакуларног дизајна (понашање, гестови, кинестетика) и просторног дизајна (дизајн окружења и подешавање мултимодалних креација). Два термина која су везана за појам мултимодалности, како ауторка указује, јесу модови који служе за стварање значења и укључују речи, звукове, слике, анимације, боје, и медији који представљају средство комуникације или преношења порука и информација широј јавности, а обухватају алате и материјалне ресурсе који се користе за креирање и дистрибуцију текстова, односно књиге, радио, телевизија, рачунари и људски гласови. Медији који се међусобним комбиновањем допуњују и стварају целину представљају мултимедије.

У другом поглављу, *Мултимодалност и нове писмености* (37–50), говори се о томе да мултиписменост захтева мултимодалну писменост а да је за њен развој неопходна пре свега дигитална писменост јер она представља основу. Дигитална писменост постала је важна у истој мери као традиционалне писмености (читање, писање, рачунање). Ауторка прави разлику између дигиталне писмености која обухвата преузимање, складиштење, презентовање информација, њихову размену и креирање комуникације, и мултимодалне писмености која се односи на способност успешног рада са текстовима који интегришу различите модове у онлајн-окружењу. Поред тога, постоји и информатичка писменост која се односи на способност употребе програма.

Треће поглавље, *Мултимодални текстови* (51–64), као што се може закључити из наслова, акценат ставља на мултимодалне текстове пре свега објашњавајући њихове основне карактеристике, а потом и њихову улогу у наставном процесу. Реч је о текстовима који се састоје од различитих комуникативних ресурса који чине целину, односно остварују се путем

комбинација модова. Веома су распрострањени у свакодневном животу, а повећана присутност примећује се у контексту образовања. Будући да је важно користити аутентичне материјале у савременој настави страних језика, мултимодални текстови, како истиче ауторка, уводе у наставу културне и историјске елементе који су део свакодневног живота. Видосављевић даје осврт на резултате досадашњих истраживања који приказују да су мултимодални текстови углавном погодни за развој комуникативне компетенције и могу позитивно утицати на мотивацију. Напослетку указује на постојање разлике између читања мултимодалних и мономодалних, штампаних текстова. У оквиру мономодалних текстова читање је секвенцијално, а у случају мултимодалних текстова које одликује сложеност, изискује се успостављање различитих путања у читању. Две су врсте читаоца које се препознају унутар тих текстова: читалац као навигатор и читалац као дизајнер, а издваја и поделу која обухвата три модела у оквиру врсте читања мултимодалних текстова: одоздо према горе, одозго према доле и модел који чини интерактивну димензију читања.

Кроз четврто поглавље, *Мултимодално учење и настава* (65–90), приказују се закључци пређашњих научних радова који су доказали да мултимодално учење делује мотивишуће на ученике, да утиче на креативност, памћење, али и на развој аутономије. Неодвојиво је повезано са мултимодалном педагогијом и неминовно утиче на савремену наставу јер се информације више не јављају искључиво у облику текста. Потом ауторка објашњава да ученици у дигиталном окружењу користећи модове могу да развију четири основне вештине (читање, писање, слушање и говор) на страном језику. Поред тога, путем мултимодалног учења вокабулар се лакше развија, савладава и дугорочно памти, док се граматика презентује на иновативан и занимљив начин, уз различите модове, што ученицима помаже да визуелно памте без већих потешкоћа.

Пето поглавље, *Наставници и савремена настава језика* (91–120), служи за указивање на улоге наставника у савременој настави и на улоге наставника у мултимодалној настави. Даје нам и увид у то какви су ставови наставника када је реч о употреби савремених технологија, али и у ставове наставника по питању организовања наставе током пандемије корона вируса. Неке од улога које наставник страног језика треба да поседује, како напомиње ауторка, јесу улога фацилитатора, тренера, модератора, медијатора. Међутим, да би се применило мултимодално учење, од наставника се очекује да користи нове технологије и поима који је значај информационо-комуникационих технологија, све у циљу побољшања квалитета учења. Поред тога, наставник мора бити креативан, мотивисан и лидер који у континуитету развија дигиталне компетенције. Ауторка је представила три оквира за дигиталну компетенцију наставника (европски, шпански и српски), а овде ћемо навести само категорије које се тичу српског оквира дигиталних компетен-

ција: 1. способност претраге, приступа, чувања и управљања информацијама код наставника, 2. претрага, адаптација и креирање дигиталних садржаја за наставу, 3. способност управљања и дељења дигиталних садржаја за наставу и учење, 4. знања наставника о управљању окружењем за учење, 5. дигитално знање наставника о употреби презентационих алатки и сервиса, 6. формативно и сумативно оцењивање ученика, 7. употреба дигиталних алатки за анализу ученика у циљу прилагођавања поучавања, 8. етика и безбедност у дигиталном окружењу. Оно што ауторка закључује јесте да се од наставника и ученика страних језика у савременом контексту наставе очекује константно развијање дигиталне писмености и напомиње да од ставова наставника зависи њихов начин подучавања, те да ако наставник има позитивне ставове када је реч о примени технологије у настави, он ће прихватити новине и превазићи проблеме који се могу појавити у међувремену.

Шесто поглавље, *Методологија истраживања* (121–130), пружа теоријски приказ методологије истраживања, у коме ауторка објашњава концепт квалитативног и квантитативног истраживања, триангулације, односно комбиновања метода. Поред тога, истиче предности и мане истраживачких метода, анкете и интервјуа, путем којих су прикупљени подаци у истраживању.

У седмом поглављу, *Анкејта* (131–158), представља се опис анкете и резултати факторске, дескриптивне и индиференцијалне анализе, након чега се тумаче и образлажу добијени статистички подаци у оквиру потпоглавља *Дискусија*. Анкета је онлајн-типа, направљена путем *Google* форме, анонимног карактера, саткана од тридесет једног питања у пет одељака. Први обухвата социодемографске податке и испитује године, пол, средину живота и рада, ниво образовања, установу рада, радно искуство и језик испитаника, односно наставника. У другом испитује ставове наставника о настави и учењу у дигиталном окружењу, док у трећем ауторка настоји да сазна какво је тренутно стање у образовним институцијама, да ли наставници имају приступ интернету и рачунарима у школским установама у којима обављају свој посао и да ли примећују неке погодности њихове употребе. Четврти део испитује каква је тренутна ситуација када је реч о усавршавању наставника за употребу технологија у смислу да ли су прошли кроз неке обуке, семинаре и слична стручна усавршавања и да ли је стечено знање, уколико га има, применљиво у наставном процесу. Последњи, пети одељак, односи се на пандемију ковид вируса и промене које су се догодиле у настави услед преласка на другачији режим рада. Сви подаци су представљени у виду табела унутар којих су дати предиктори, варијабле, сажети модела и процентуално прерачунати резултати.

Временски оквир за прикупљање података обухвата период од маја до септембра 2020. године, а укупан број испитаника који су учествовали је 106 и сви су наставници са територије Србије. У завршном делу смештено је пот-

поглавље *Дискусија* које тумачи и заокружује целу квантитативну анализу и износи закључке везане за добијене резултате. Доказано је да је улога наставника од изузетног значаја за увођење нових технологија, да већина њих сматра да унапређење дигиталних компетенција чини наставу успешнијом и да уколико наставник има позитиван став и примењује технологију, долази до развоја особина као што су мотивација и креативност. Већина испитаника ради на развијању дигиталних компетенција и што више унапређује своја знања, стиче све позитивнији став.

Како би боље испитала сложени феномен као што је мултимодално учење и добила исцрпније податке, поред квантитативне, ауторка је спровела и квалитативну анализу у виду интервјуа. Подаци су приказани у осмом поглављу под називом *Интервјуи са наставницима језика* (159–238) које је уједно и најобимнији део монографије јер представља интервјуе са наставницима страних језика, њихове приче, искуства и мишљења, и потом анализира добијене податке. Ауторка нам прво предочава ко су учесници, даје основне податке у виду табеле која садржи место, институцију, страни језик и године радног стажа. Када је реч о именима испитаника, она су представљена псеудонимом ради очувања анонимности, једино што се може закључити из њихових имена јесте ког су пола. Потом прелази на структуру интервјуа, анализу података и саме приче наставника. Важно је напоменути да је анализа података спроведена према критеријумима европског, шпанског и српског *Оквира за дигиталну компетенцију наставника* и према објашњењима аутора који изучавају ово поље. Испитано је девет професора и кроз сваки њихов интервју прожима се одређена кључна тема: 1. Ставови о ученицима и њиховој употреби нових технологија, 2. Креирање наставних материјала у мултимодалном окружењу, 3. Мотивација за употребу савремених технологија на часовима, 4. Мотивација ученика за учешће у мултимодалном окружењу, 5. Сналажење колектива за време онлајн-наставе током пандемије, 6. Промене педагошког приступа и употреба нових технологија, 7. Адаптација и употреба нових технологија на часовима, 8. Учење страног језика путем блогова, 9. Употреба нових технологија и филмова на часовима. Слична запажања примећују се и на основу интервјуа и на основу анкете. Нека од запажања до којих је ауторка дошла путем интервјуа јесу следећа: сви испитаници у мањој или већој мери развијају сопствене дигиталне компетенције; заинтересованост расте у складу са надоградњом знања у овој области; мањи број њих не уочава важност дигиталних компетенција те их слабије и користе у настави; они који имају позитивне ставове теже креирању сопствених формата; мултимодалне активности могу бити корисне и могу побољшати мултимодалну писменост код ученика; пандемија је убрзала рад са новим технологијама, али уз то произвела и многобројне изазове са којима се наставни кадар морао суочити и на које се морао прилагодити.

Девето, последње поглавље јесте *Закључак* (239–244) и у њему се укратко представљају сви појмови, добијени резултати истраживања и наводе се предлози за будућа истраживања у оквиру мултимодалног учења.

Монографија Милене Видосављевић значајна је првенствено јер пружа увид у концепт мултимодалности који, како ауторка сматра, још увек није довољно истражен у српском образовном контексту, али нуди и нове увиде када је реч о мултимодалној настави из угла наставника. Ауторка је направила теоријски оквир у коме је предочила и разјаснила детаљно шта сваки појам означава, потом је кроз методологију истраживања представила своје методолошке апарате које је спровела у свом истраживању, а затим и резултате и закључке до којих је дошла. Допринос монографије налази се у опсежном приказу интердисциплинарног приступа у настави страних језика који користи различите модове који могу побољшати разумевање и памћење садржаја, а омогућава и развијање језичких вештина на интерактивнији начин. Од посебног је значаја систематично истраживање становишта наставника будући да они представљају полазну тачку јер организују наставу и воде ученике кроз наставни процес, истовремено постављајући их у центар пажње као главне актере. Анализом резултата ауторка је отворила нова питања која би допринела развоју мултимодалног учења и унапређењу наставе уопште, и на тај начин поставила добар темељ за будућа истраживања која би ставила у фокус перспективу ученика.